Zienswijzenota concept-regionale agenda en ontwerpbegroting 2025-2028

(vastgesteld door het dagelijks bestuur op 21 augustus 2024)

Alle 17 gemeenteraden van de Groene Metropoolregio Arnhem-Nijmegen (GMR) zijn uitgenodigd een zienswijze in te dienen op de concept-regionale agenda en ontwerpbegroting 2025-2028 (brief van 15 april 2024). De gemeenteraad van Doesburg heeft afgezien van het indienen van een zienswijze. De zienswijzen van de overige 16 gemeenten zijn, daar waar mogelijk, samengevat en voorzien van een reactie. Deze zienswijzenota is, na vaststelling door het dagelijks bestuur op 21 augustus 2024, aangeboden aan de gemeenteraden. Hiermee wordt voldaan aan de verplichting die is vastgelegd in artikel 35 Wet gemeenschappelijke regeling (Wgr).

Algemeen

Een aantal lijnen zijn te ontdekken in de ontvangen zienswijzen.
Allereerst zijn wij verheugd dat door de gemeenteraden in nagenoeg alle zienswijzen het belang van regionale samenwerking wordt onderschreven. En dat met onze samenwerking in korte tijd stappen zijn gezet en successen zijn behaald. Een ambitieuze regionale agenda is van belang voor de samenwerking met elkaar, met andere overheden, maatschappelijke partners, kennisinstellingen en het bedrijfsleven. Een ambitieuze regionale agenda zorgt voor overtuigingskracht, naar elkaar en naar partners. Men ziet dat de meerwaarde van regionale samenwerking niet altijd in geld is uit te drukken.
Dat onze samenwerking kan verbeteren, bleek uit de uitgevoerde kwalitatieve evaluatie. De vier concrete aanbevelingen zijn dit jaar opgepakt. De gewenste verbeteringen zijn/worden geïmplementeerd, om daarmee de nodige stappen te zetten en de samenwerking nog effectiever en transparanter te maken.
Ook zien de gemeenteraden dat onze samenwerking met deze regionale agenda in een nieuwe fase is beland (o.m. Lingewaard, Beuningen, Nijmegen, Heumen en Renkum). In de voorliggende agenda ligt de focus meer en meer op de uitvoering van de plannen die de afgelopen paar jaren zijn gemaakt. Of zoals enkele gemeenten schrijven: van plannen naar doen. Dit is niet alleen van betekenis voor de regionale samenwerkingsorganisatie, maar tevens ook voor de gemeenten.
Aandachtspunt is de uitvoeringskracht. Dit thema is door de gemeentesecretarissen (netwerkdirectie) bij de voorbereiding van deze regionale agenda nadrukkelijk geagendeerd, maar krijgt nauwelijks aandacht in de zienswijzen. Wellicht heeft dit te maken met de aandacht die is uitgegaan naar de hoogte van (de indexering van) de inwonerbijdrage. De gemeenteraden vragen zonder uitzondering aandacht voor de ongunstige ontwikkeling van het gemeentelijk financieel meerjarenperspectief. De door ons bestuur op 24 januari 2024 in de (kader)brief aangekondigde indexatie volgens de BRN-norm, is daarmee een actueel thema.

In onze reactie op de ontvangen zienswijzen sluiten wij onze ogen niet voor de financiële positie van de individuele gemeente. We hebben begrip voor de zorgelijke situatie waarin gemeenten (gaan) verkeren.

Wij nodigen u uit kennis te nemen van het overzicht van de ontvangen zienswijzen en onze reactie hierop.

Over het meest heikele punt, de hoogte van de inwonerbijdrage voor 2025, doen wij het volgende voorstel aan het algemeen bestuur:

1. Laat de hoogte van de inwonerbijdrage ongewijzigd voor 2025 op de aangekondigde € 9.01 (voor regiobureau en vijf opgaven).
2. Geef het dagelijks bestuur de opdracht om voor het jaar 2026 e.v. met een meerjarig integraal voorstel te komen om kosten te besparen.
3. Stel dit voorstel in samenspraak met de bestuurlijke platforms van de vijf opgaven op.
4. Met dit voorstel tegemoet te komen aan de wensen van de deelnemende gemeenten, om focus aan te brengen in onze ambitie en activiteiten en ingaat op mogelijkheden om te komen tot een substantiële verlaging van de inwonerbijdrage.

Het dagelijks bestuur,
21 augustus 2024

Leeswijzer:
De ontvangen zienswijzen zijn voor de leesbaarheid per thema gegroepeerd. In de eerste paragraaf staan de meer financiële thema's. In alle zienswijzen is hiervoor aandacht gevraagd. Cursief zijn de gemeenten aangegeven, waarbij dat thema expliciet is genoemd in de zienswijze. Het tweede deel gaat in op de inhoudelijke thema's in de zienswijzen. Deze staan per gemeente opgenomen. Waar dit van toepassing is, is ook een andere gemeente genoemd. Als bijlage is een overzicht opgenomen van de standpunten van de gemeenten over de indexering.

Zienswijze	Reactie
Paragraaf Financieel	
Indexering voor 2025 Alle gemeenteraden besteden in de zienswijze aandacht aan de indexering van de inwonerbijdrage. Een aantal gemeenten geeft aan moeite te hebben met het voorgestelde percentage. Zes gemeenten stellen een lager percentage voor. De gemeenten *Arnhem en Rozendaal* opteren voor een indexering van 3,5% om daarmee aansluiting te hebben met de loon-/prijsontwikkelingen die gemeenten via het Rijk gecompenseerd krijgen. De gemeente *Lingewaard, Overbetuwe, Renkum en Rheden* stellen voor aansluiting te zoeken bij het percentage dat door het CBS wordt gebruikt In de MEV, te weten 4,18%. De gemeenteraad van *Lingewaard* vraagt daarbij aan het dagelijks bestuur een concrete bezuinigingsopgave mee te geven aan de bestuurlijk opdrachtgevers van de opgaven, om de benodigde bezuiniging voor 2025 te halen. De gemeenteraad van *Westervoort* kan **niet** instemmen met indexering voor 2025. De gemeenteraad van *Renkum* wil meer specifiek de redenen weten voor de toename van de inwonerbijdrage, anders dan de genoemde inflatie en stijging van CAO-lonen.	Het dagelijks bestuur deelde in haar brief van 24 januari 2024 de uitgangspunten, die we hanteren voor de begroting van 2025. Hierin is een indexeringspercentage aangekondigd van 6,54%. Dit is in overeenstemming met de BRN-norm die de GMR al enkele jaren hanteert. Bij het opstellen van deze uitgangspunten namen we goed nota van de brief van 11 december 2023 van portefeuillehouders financiën uit de regio Gelderland-Midden. In ons antwoord (van 24 januari 2024) op deze oproep spraken wij uit, dat wij ons terdege bewust zijn van de financiële onzekere tijden voor de gemeenten en dat wij de ontwikkelingen op Rijksniveau, tussen Rijk en VNG, nauwlettend volgen. Wij schetsten in die brief dat de gevraagde inwonerbijdrage het resultaat is van een proces dat binnen de bestuurlijke platforms plaatsvindt. Een proces waarin de gemeentelijke portefeuillehouders de gemeentelijke ambities samenbrengen tot een regionale aanpak, die landt in de regionale agenda. Het maken van een afweging over de (financiële) uitvoerbaarheid maakt onderdeel uit van het proces binnen de opgaven. Met het delen van de financiële uitgangspunten bepaalde het dagelijks bestuur het maximum van de inwonerbijdrage op € 9,01. De uiteindelijke afweging binnen en tussen de vijf opgaven en binnen/met het regiobureau, passen binnen de in januari genoemde inwonerbijdrage. Het algemeen bestuur gaf meerdere keren aan dat de GMR geen ‘rupsje-nooit-genoeg’ wil zijn. De opgaven en de activiteiten binnen de speerpunten dienen de regionale ambitie en passen binnen de (financiële) kaders. In antwoord op de zienswijze van Renkum, merken wij op dat de toename van de inwonerbijdrage toch voor een belangrijk deel te wijten is aan de

Zienswijze	Reactie
	meer dan gemiddelde stijging van de kosten voor goederen en diensten en de stijging van de CAO-lonen. De uiteindelijke afweging maakt het algemeen bestuur bij de integrale afweging over de regionale agenda en daarmee samenhangende inwonerbijdrage in haar vergadering van 11 september 2024. Wij merken op dat wij geen enkele reactie ontvingen op onze brief waarin wij de financiële uitgangspunten eerder dit jaar bekend hebben gemaakt. Indien de keuze valt op een ander of geen indexeringspercentage voor 2025, dan betekent dit dat het algemeen bestuur een keuze moet maken tussen de activiteiten binnen de vijf opgaven en het regiobureau. De keuze voor een percentage van 3,5% betekent een bezuinigingsopgave met een omvang van ca. €200.000,-. De gemeenteraad van Overbetuwe doet voor 2025 concrete suggesties om een verlaging van de inwonerbijdrage te realiseren. Deze suggesties kunnen hierbij worden overwogen. Voor een overzicht (in één oogopslag) van de standpunten in de ziens-wijzen over de hoogte van de indexering verwijzen we naar de bijlage.
Kostenbeheersing Door meerdere gemeenteraden is aandacht gevraagd voor de beheersing van de uitgaven en vraagt het algemeen bestuur de nodige inspanningen hiervoor te verrichten. Ook de GMR wordt gevraagd een bijdrage te leveren aan de financiële problemen, waarmee de gemeenten worden geconfronteerd *(o.m. Berg en Dal, Mook en Middelaar en Renkum).* Er wordt gepleit voor het aanbrengen van focus in de doelstellingen en activiteiten. Waarbij helder staat aangegeven wat de regio wel of niet doet *(o.m. Arnhem en Heumen).* Dit is temeer van belang nu het accent in de voorliggende regionale agenda meer komt te liggen op uitvoering.	Het dagelijks bestuur was zich bewust, bij het opstellen en de presentatie van de concept-regionale agenda en ontwerpbegroting, van de lastige financiële situatie waarin de gemeenten (gaan) verkeren. In de opmerking van de gemeenteraad van Renkum dat er geen verwijzing is gemaakt naar de aanstaande financiële uitdagingen van de gemeenten, herkennen we ons niet. Het is niet voor niets dat het dasgelijks bestuur aan de portefeuillehouders, betrokken bij de vijf opgaven, vroeg om tot scherpe keuzes te komen bij de

Zienswijze	Reactie
De gemeenteraad van *Renkum* vraagt om in de begroting voorstellen te doen op het gebied van inhoudelijke of bedrijfsvoering technische keuzes. Dit gekoppeld aan een indexering van 4,18%. De gemeenteraad van *Overbetuwe* vraagt voor 2026 met bezuinigingsscenario's te komen. De gemeenteraad van *Zevenaar* sluit hierbij aan met de oproep de inwonerbijdrage voor 2026 substantieel te verlagen.	input van de concept-regionale agenda 2025-2028. We verwijzen naar wat in de eerder aangehaalde brief aan de portefeuillehouders Financiën is opgenomen (24 januari 2024). Er is herkenning dat onze regio voor grote uitdagingen staat om de groei van wonen, mobiliteit, duurzaamheid en werken te sturen, zodat er een balans is tussen levendige stedelijkheid en ontspannen leefkwaliteit. Wat de afgelopen jaren door onze versterkte samenwerking in gang is gezet, vraagt om doorzetting om nu resultaten te kunnen behalen. Dat we aan het werk kunnen met de plannen en de afspraken die de afgelopen jaren zijn gemaakt. Dit vraagt menskracht en middelen. Zoals in de inleiding is aangegeven, maakt het dagelijkse bestuur de keuze om voor 2025 de voorgestelde indexering, de voorgestelde inwonerbijdrage van € 9,01 te handhaven en tegelijkertijd de opdracht te vragen om voor de conceptbegroting 2026 (en uitvoeringsagenda 2026) in beeld te brengen op welke wijze kosten kunnen worden bespaard, waardoor de inwonerbijdrage omlaag kan. Dit voorstel geeft de ruimte voor een brede gedachtewisseling met alle betrokkenen over de te maken keuzes in de opgaven, waardoor een integrale afweging kan plaatsvinden. Het geeft de ruimte om mogelijkheden voor externe financiering van hogere overheden beter in beeld te krijgen. De actuele ontwikkelingen op provinciaal, Rijks- en Europees niveau maakt het niet eenvoudig om nu een helder beeld te krijgen van externe financieringsbronnen. Dit proces moet in het 4e kwartaal van 2024 en 1e kwartaal van 2025 plaatsvinden. We doen, na besluitvorming over de regionale agenda door het algemeen bestuur medio september, eind september een procesvoorstel. De suggesties die zijn verwoord in de diverse zienswijzen nemen we in dit proces mee.

Zienswijze	Reactie
	Voor het jaar 2025 vragen we de bestuurlijk opdrachtgevers om (nog) scherp(er) te zijn op de noodzaak tot het doen van (begrote) uitgaven en het binnenhalen van externe financiering.
Intekenen op de opgaven Uitgangspunt is dat gemeenten een opgaveovereenkomst sluiten voor de periode van de regionale agenda; daarom vier jaar. De gemeenteraad van *Rozendaal* vindt intekenen voor vier jaar onwenselijk en vraagt de periode te bekorten tot twee jaar voor om zo financieel wendbaar te blijven. De gemeenteraad van *Rheden* vindt een financieel commitment voor vier jaar, gelet op haar financiële situatie, ongewenst.	Het dagelijks bestuur vindt het van belang dat de samenwerkende gemeenten gezamenlijk invulling geven aan de gedeelde ambities. Het standpunt van beiden gemeenten om af te wijken van de periode van vier jaar heeft alles te maken met de aarzeling om een langjarig financieel commitment aan te gaan. Het voorstel van de gemeenteraad van Rozendaal om de agendaperiode te bekorten tot twee jaar ontraden wij om de volgende reden: een agenda voor de jaren 2025-2026 betekent dat het opstellen en de besluitvorming over de volgende regionale agenda 2027 en verder, direct na de gemeenteraads-verkiezingen van 2026 moet plaatsvinden. Bij de besluitvorming over de huidige regionale agenda is door veel gemeenteraden verzocht om dit te vermijden. Vandaar dat er nu een vierjarige agenda voorligt ter ‘midterm’ behandeling door de gemeenteraden. Wij stellen voor om de regionale agenda voor vier jaar te handhaven en daarnaast het gemeentelijke commitment via de vierjarige opgavenovereenkomst te bekrachtigen. De hoogte van de inwonerbijdrage gekoppeld aan de opgaven bepalen we jaarlijks in de nieuwe begroting. Mocht een gemeente binnen die vier jaar om financiële redenen moeten besluiten om uit een opgave te stappen, dan gelden hiervoor uittredings-regels (zoals die door het algemeen bestuur zijn vastgesteld). Wij vertrouwen erop dat het algemeen bestuur de ogen niet sluit voor de noodzaak van een dergelijke stap van een gemeente en in goed overleg tot

Zienswijze	Reactie
	een passende oplossing komt. Wanneer de ambitie van de regionale samenwerking niet er discussie staat, mogen gemeenten rekenen op solidariteit en vertrouwen.
Monitoring De gemeenteraad van *Beuningen* vraagt aandacht voor monitoring; wat levert het op, juist voor de kleinere gemeenten? Ook de gemeenteraad van *Wijchen* spreekt uit veel waarde te hechten aan monitoring.	Zoals in de zienwijze al is aangegeven, is één van de vier aanbevelingen uit de kwalitatieve evaluatie de opdracht om te komen tot monitoring van de opbrengst van de regionale samenwerking. Er is besloten dat dit instrument effectief moet zijn voor de regionale agenda 2025-2028.Wij hebben inmiddels kennisgenomen van de eerste contouren voor een aanpak die samen met de vijf opgaven is ontwikkeld. Door colleges en gemeenteraden zijn in de zienswijzen en bij eerdere gelegenheden, verwachtingen uitgesproken over het gewenste niveau van de monitoring. De uitdaging is om op een kosteneffectieve wijze in beeld te brengen wat de opbrengst, in welke vorm dan ook, van onze regionale samenwerking is. Wij informeren u in de tweede helft van dit jaar nader, over hoe wij dit concreet voor ons zien.
Wie beslist? De gemeenteraad van *Wijchen* meldt dat verwarring is ontstaan over de vraag wie bevoegd is om de regionale agenda vast te stellen. Het informatieprotocol van de GMR is niet in overstemming met de gemeenschappelijke regeling (GR). De gemeenteraad stelt zich daarbij op het standpunt dat wanneer het informatie-protocol in lijn wordt gebracht met de GR, dat dit als een stap terug wordt ervaren. En daarmee de positie van de gemeetraden wordt ‘verzwakt’ qua betrokkenheid, zeggenschap, democratische controle en verantwoording. De gemeenteraad vraagt om een visie van het dagelijks bestuur.	Met de gemeenteraad van Wijchen constateren we, dat wat destijds in het Informatieprotocol is genoteerd niet correct is. Onomstreden is dat het algemeen bestuur, als hoogste bevoegd gezag en ‘eigenaar’ van deze samenwerking, bevoegd is om de regionale agenda en begroting vast te stellen. De destijds benoemde dubbele urgentie voor de versterkte samen-werking, is nog steeds actueel: slagkracht organiseren voor de grote opgaven en het tot stand brengen van een transparante en democratisch gelegitimeerde regionale besluitvorming. Bij het aangaan van de regionale samenwerking is, zelfs vooruitlopend op de recente herziening van de Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr), veel aandacht besteed aan het betrekken van de gemeenteraden bij de

Zienswijze	Reactie
	collegesamenwerking. Zo kennen we vanaf de start de (onafhankelijke) regionale agendacommissie (RAC), als adviescommissie van het algemeen bestuur. Daarnaast is met het informatieprotocol vastgelegd op welke wijze de regionale samenwerkingsorganisatie en de eigen colleges de gemeente-raden betrekken. Wij vinden de conclusie te kort door de bocht dat de noodzakelijke aanpassing van het informatieprotocol leidt tot de geschetste verzwakking. Betrokkenheid van gemeenteraden en democratische controle van eigen bestuursleden in een regionale samenwerking is meer dan het (onbevoegd) vaststellen van een agenda van het regionaal samenwerkingsverband door de gemeenteraad. De herziening van het informatieprotocol staat voor de tweede helft van 2024 op het programma. In dit proces worden de gemeenteraden en de regionale agendacommissie betrokken. Gezamenlijk kunnen we afspraken maken over welke informatie de raden, de colleges en de ambtelijke organisaties op welk moment van de GMR mogen verwachten en ieders rol daarbij. Voor de gemeenteraden betekent dit dat we de gemeentelijke kaderstellende en controlerende rol versterken.
Indexering bijdrage The Economic Board (TEB) Het verzoek van het bestuur van TEB is overgenomen om, na negen jaar, de subsidie te indexeren. De gemeente *Arnhem* heeft aangegeven, in de lijn met de indexering voor de GMR, het indexeringspercentage van 3,5% te hanteren. De gemeenteraad van *Overbetuwe* vraagt aan TEB om de €1,00 te handhaven en de indexering te betrekken bij de gewenste gemeentelijke bijdrage voor de nieuwe periode van vijf jaar (start in 2026).	Hoewel wij begrip hebben voor het standpunt van beide gemeenten, stellen wij voor vast te houden aan de voorgestelde indexatie met 4%. Dit is meer dan de door Arnhem genoemde 3,5%. We realiseren ons dat TEB negen jaar op de nullijn heeft gestaan. Wij zijn, met de gemeenteraad van Wijchen, van mening dat een aanpassing na al die jaren alleszins redelijk is. Zoals u bekend is, werkt TEB aan een nieuwe agenda voor de komende vijf jaar. Het bestuur van de Stichting TEB zal het niet ontgaan zijn dat de financiering vanuit de gemeenten voor de nieuwe periode van vijf jaar, als een van de triple helixpartners, onder druk komt te staan en dat, meer nog

Zienswijze	Reactie
	dan ooit, een beroep wordt gedaan op de financiële ondersteuning van de andere triple helixpartners voor instandhouding van de TEB-organisatie.
Externe dekkingsmiddelen De gemeenteraad van *Zevenaar* vraagt om meer helderheid over subsidies en externe middelen. Men vindt de informatie te beknopt. De raad dringt aan op inschatting en raming van mogelijke bijdragen van derden.	De GMR hanteert vanaf de start het voorzichtigheidprincipe. Inkomsten alleen opnemen in de begroting wanneer deze zeker zijn. Dit principe leidt ertoe dat bij de vaststelling van de jaarrekening ieder jaar de aan een opgave gekoppelde inwonerbijdrage kan terugvloeien naar de gemeenten. De wens van de gemeenteraad van Zevenaar druist in tegen het genoemde principe. Wanneer we lopende het boekjaar externe middelen binnenhalen, dan verwerken we deze periodiek, volgens de nieuwe begrotings-rechtmatigheidsregels. Het eerste moment is de Tussenrapportage per 1 juli 2024. Wanneer dit kan leiden tot een bijstelling van de inwonerbijdrage van die opgave, dan nemen we dat in de besluitvorming mee.
Uittreding Montferland In een aantal zienswijzen is opgemerkt dat, ondanks de structurele kosten-verhogende uittreding van Montferland, de verhoging van de inwonerbijdrage beperkt is gebleven *(w.o. Mook en Middelaar en Berg en Dal).*	Zoals gemeld bij het aanbieden van de concept-regionale agenda en ontwerpbegroting, zijn de structurele financiële effecten van de uittreding van Montferland binnen de bestaande begroting van het regiobureau en de betreffende opgaven opgevangen. *Noot: wat in de zienwijze van de gemeenteraad van Berg en Dal is opgemerkt over de afwikkeling van de uittreding is niet correct. Per saldo betaalde de gemeente Montferland eenmalig ca. € 10.000, - als eenmalige kosten.*

Zienswijze	Reactie
Paragraaf Inhoudelijk In algemene zin kan worden gesteld dat de gemeenten de inhoud van de regionale agenda actief onderschrijven. Zoals in de leeswijzer (pagina 2) is opgemerkt, staan in deze paragraaf de inhoudelijke thema's uit de zienswijze per gemeente opgenomen.	
Zienswijze Lingewaard De gemeente Lingewaard heeft in aanloop naar de regionale agenda voor haarzelf vier aandachtspunten geïdentificeerd. Deze aandachtspunten bieden goede aanknopingspunten voor de uitvoering, zoals dit in haar position paper is verwoord. Hierin zijn zowel punten opgenomen waar Lingewaard op zoek is naar steun vanuit de regio, als punten waar Lingewaard als gemeente een stap naar voren willen zetten om resultaten te boeken ten dienste van de regio. In de nu voorliggende regionale agenda ziet Lingewaard voldoende aanknopingspunten op alle vier deze aandachtspunten: 1. Ontsluiting Huissen: mobiliteit als randvoorwaarde. 2. Ruimte scheppen voor innovatieve bedrijvigheid. 3. Uitbouw op warmte, focus op proefprojecten. 4. Uitbreiden recreatief groen. De gemeenteraad heeft over het programma van de Verbonden regio een motie aangenomen. Hierin is aangegeven dat bij de bespreking binnen de GMR, naast de in de zienswijze vermelde aandachtspunten, voor hen de volgende prioriteiten zijn: 1. Optimalisatie ontsluiting Huissen en Haalderen. 2. Het verbeteren van oost-westverbindingen met Overbetuwe (onderdeel van gebiedsaanpak A325). 3. Verbetering fietspaden en fietsparkeervoorzieningen bij bushaltes. 4. Aanpak verkeersveiligheidsknelpunten. 5. Verkenning naar (H)OV-verbinding Huissen-Kronenburg. 6. Mobiliteitsplusmaatregelen bij vertraging doortrekking A15/A12. 7. De doorfietsroute Huissen-Arnhem (via de Zilverkamp).	Wij hebben kennisgenomen van de position paper en onderschrijven de conclusie dat de regionale agenda voldoende aanknopingspunten biedt voor alle vier aandachtspunten. In reactie op de motie melden wij dat de aangegeven geprioriteerde projecten bekend zijn bij de GMR en worden meegenomen in de verdere regionale aanpak. Het bestuurlijk platform Verbonden regio presenteerde in juni het concept-Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP). Het concept ligt nu bij de colleges voor een zienswijze. Het RMP leidt tot de concretisering van activiteiten en bijbehorende planning waar o.m. door de gemeenteraden van *Arnhem* en *Beuningen* om is gevraagd.

Zienswijze	Reactie
Zienswijze Rozendaal In de zienswijze geeft de gemeenteraad aan het belang te zien van regionale samenwerking om de uitdagingen waar onze regio voor staat samen vorm te geven en scherpe keuzes te maken waarbij Rozendaal, met de unieke kenmerken, een bijdrage kan leveren aan de ambities op het gebied van recreatieve voorzieningen, natuur en landschap. Bij een tweetal opgaven worden kanttekeningen en aandachtspunten meegegeven: - Ontspannen regio Rozendaal speelt met zijn unieke groene kwaliteiten een relevante rol voor de omliggende plaatsen binnen deze opgave. Wij zien kansen om het natuur- en beekherstel in de Veluwezoom samen met de omliggende gemeenten verder vorm te geven. Daarnaast zien we de belangrijke rol weggelegd voor de gemeenten binnen de GMR om gezamenlijk de ruimtelijke keuzes te maken om recreatie en bezoekers beter te spreiden over de regio. - Groene groeiregio We herkennen ons in hoofdlijnen op de omschreven opgaven en activiteiten. De komende periode staat in het teken staan van uitvoering. Rozendaal heeft een woonbehoefteonderzoek uitgevoerd en is gestart met het opstellen van een omgevingsvisie/woonvisie. Deze visie zal een eerste beeld geven in hoeverre Rozendaal een bijdrage kan leveren aan de doelen van de Woondeal, zowel in nieuwbouw als binnen de bestaande woningvoorraad. Verder is in de concept-regionale agenda aangegeven dat het verbinden van de verschillende ruimtelijke opgaven een taak is binnen deze opgaven. Hoewel er in deze regionale agenda steeds meer aandacht is voor de ‘groene’ elementen uit deze opgave, vragen we om voldoende waarborgen in te bouwen om de groene en blauwe kwaliteiten in een goede balans te houden met groei in woningen, mobiliteit en banen. Daarbij gaat het niet alleen om ‘natuur ten nutte van wonen en leven’, maar ook om het behouden, versterken en uitbreiden van natuur om de intrinsieke	We sluiten aan bij de conclusie dat het van belang is om de regionale samenwerking samen vorm te geven en scherpe keuzes niet uit de weg te gaan. - Ontspannen regio We kunnen standpunt van Rozendaal alleen maar onderschrijven. Aandacht voor spreiding is nodig. In de uitvoeringsagenda Groenblauw raamwerk en recreatie en toerisme zetten we hierop in om dit samen met de gemeenten vorm te geven. - Groene groeiregio U geeft aan dat u momenteel bezig bent met het maken van een omgevingsvisie/woonvisie en dat daarin duidelijk wordt in welke mate Rozendaal een bijdrage kan leveren aan de doelen van de Woondeal, zowel in kwantitatieve zin als kwalitatieve zin. In het bijzonder het aandeel betaalbaar of sociale huur is moeilijk te realiseren. We snappen dit, gezien de omvang van de gemeente. En dit is inderdaad tijdens het opstellen van de Woondeal aan de orde geweest. We hopen daarentegen wel dat Rozendaal een maximale inspanning levert om de betaalbaarheid te realiseren, omdat we zien dat deze in totaliteit van de regio nog achterloopt op de doelstellingen van de Woondeal. Daarin helpen wij u via de Flexpool. En we leveren graag een bijdrage (expertise) bij de omgevingsvisie/woon-visie, mocht dat gewenst zijn.

Zienswijze	Reactie
kwaliteiten van natuur zélf: als ruimte voor flora en fauna. Alleen hierdoor blijft de kwaliteit van de leefomgeving in balans en leveren wij als regio een bijdrage aan het behoud van onze waardevolle natuur.	Bij het verbinden van de ruimtelijke opgaven zien we inderdaad dat het waarborgen van de groene en blauwe kwaliteiten een steeds belangrijkere rol inneemt. Bijvoorbeeld het recente afgeronde traject ‘’Water en Bodem sturend’ waarover we samen met de Ontspannen regio in het najaar een symposium organiseren. Verstedelijking in balans met de leefomgeving is het centrale doel van zowel de Verstedelijkingsstrategie, het opvolgende NOVEX ontwikkelperspectief als ons regioarrangement.
Zienswijze Renkum In algemene zin spreekt de gemeenteraad uit, zich goed te kunnen vinden in de ambities en getoonde aanpak binnen de vijf opgaven. - Groene groeiregio Richt de aandacht op realisatie en uitvoering; de opgaven en vraagstukken zijn voor ons al goed in beeld. Focus op de gebiedsprogramma's (voor Renkum is dat de Veluwezoom), het spoorboekje voor bovenlokale opgaven. We moeten met de Veluwezoomgemeenten gezamenlijk prioriteren en blijven optrekken/krachten bundelen, onder andere om ervoor te zorgen dat de bekende randvoorwaarden op orde zijn. - Productieve regio We onderschrijven de keuze dat TEB de regie voert in het uitvoeren van de Human Capital Agenda (HCA). De focus wordt hierbij gelegd op de topsectoren health, hightech en energy. Tegelijkertijd zien we in de regio echter flinke tekorten binnen de arbeidsmarkt in sectoren zoals zorg, horeca, onderwijs en overheid. Om deze tekorten op te lossen, is de triple helixsamenwerking van groot belang en hier moet regionaal aandacht voor zijn. - Ontspannen regio Het onderwerp bruisende binnensteden, krachtige kernen (BBKK) was ondergebracht bij de Ontspannen regio, maar is geen onderdeel meer van de	In reactie op de in de zienswijze genoemde inhoudelijke aandachtspunten reageren wij per opgaven als volgt: - Groene groeiregio De zienswijze van Renkum onderschrijft wat in de regionale agenda is verwoord. Van plannen naar realisatie en met de gebiedsprogramma’s, als spoorboekje voor bovenlokale opgaven en het belang van krachten bundelen. - Productieve regio. Met het HCA-akkoord is door tientallen regionale partijen een belangrijke stap gezet en met de ondersteuning vanuit de Regio Deal Gezonde groene groei zijn verdere concrete stappen mogelijk. Dit neemt niet weg dat er in andere sectoren personele schaarste is die veelal alleen met triple helixsamenwerking is op te lossen. In deze regionale agenda is geen actieve rol voor de GMR voorzien. - Ontspannen regio Het was een bestuurlijke keuze om BBKK deels bij andere speer-punten/opgaven te beleggen en deels hier geen regionale inzet op te

Zienswijze	Reactie
regionale agenda. We vinden een goede regionale samenwerking en afstemming wat betreft onze dorps- en winkelcentra echter wel belangrijk. Winkelen verandert en de leegstand in de centra neemt toe, terwijl de dorpscentra nog steeds van groot belang zijn voor een leefbaar en aantrekkelijk woon- en verblijfsklimaat. Een goede regionale afstemming blijft dan belangrijk om ervoor te zorgen dat de centra binnen de regio complementair aan elkaar worden in plaats van met elkaar concurreren. Vanwege ons groene karakter en de Airborne geschiedenis, is recreatie en toerisme belangrijk voor onze gemeente. Een goede afstemming en samenwerking binnen de regio is daarom belangrijk. We zorgen op die manier voor een goede spreiding – in ruimte en tijd – van bezoekers en hierdoor vergroten we de aantrekkelijkheid van onze regio. Hier mag meer aandacht voor zijn in de regionale agenda. - Verbonden regio De opgave beperkt zich tot de standaardthema's bereikbaarheid, beter benutten, leefbaarheid en verkeersveiligheid. Terwijl de complexiteit van de hedendaagse mobiliteitsproblematiek meer vraagt dan dat. Het beeld van de traditionele benadering wordt bevestigd door de volgorde van de speerpunten. Het accent ligt eerst op de auto, dan op het openbaar vervoer en dan pas op langzaam verkeer. Dit staat haaks op de integrale benadering die we met de ambities van die opgave nastreven. Het is aanbevelingswaardig om wat betreft de mobiliteitsaanpak te kiezen voor eerst aandacht voor lopen en fietsen, daarna voor het openbaar vervoer, vervolgens voor Mobility as a Service en tot slot de privéauto. Graag worden we meegenomen in de ontwikkeling van een duurzaam stedelijk mobiliteits-plan (SUMP) en de eventuele consequenties hiervan voor gemeenten. - Circulaire regio Renkum wil vooral een toekomstbestendige leefomgeving creëren voor huidige en toekomstige bewoners, ondernemers en bezoekers. We zien daarbij meerwaarde om zaken samen aan te pakken, onderzoeksvragen te verdelen, te leren van ervaringen van andere gemeenten etc. De uitdaging voor de GMR is dat veel meer	plegen. In de regionale agenda is uitgelegd waarom: er wordt onvoldoende meerwaarde gevoeld om dit regionaal op te pakken. Dat betekent dus niet dat het niet belangrijk is, maar gemeenten hebben ervoor gekozen dit individueel of met buurgemeenten op te pakken. in de regionale agenda 2025-2028 geven we aandacht aan spreiding binnen zowel de uitvoeringsagenda Groen-blauw raamwerk en het speerpunt recreatie en toerisme. Spreiding in tijd en ruimte krijgt daarin een prominente plek. We besteden hier in de komende jaren veel aandacht aan om dit samen met de gemeenten vorm te geven (zie de reactie bij de gemeente Rozendaal). - Verbonden regio Wij nemen de suggestie over en benoemen in de regionale agenda eerst het speerpunt Duurzame mobiliteit en gedrag en daarna pas het speerpunt Voorzieningen en Infrastructuur. Dit is in lijn met de koersnotitie Regionaal Mobiliteitsprogramma (RMP). Dit RMP, wat gezien kan worden als een regionaal SUMP (duurzaam stedelijk mobiliteitsplan), stellen we samen met de gemeenten op. - Circulaire regio De gemeente Renkum ziet als uitdaging om de verbinding te zoeken tussen abstracte uitspraken in de regionale agenda en de alledaagse werkelijkheid waarin Renkum haar inwoners, ondernemers en bezoekers wil faciliteren. We kunnen ons voorstellen dat de geformuleerde doelen soms wat abstract

Zienswijze	Reactie
de verbinding wordt gezocht tussen de hoog-over abstracte uitspraken over de opgave in de regionale agenda en de alledaagse werkelijkheid waarin wij als gemeente onze inwoners, ondernemers en bezoekers willen faciliteren.	overkomen. In de projecten van de speerpunten hebben we juist geprobeerd om deze zo concreet mogelijk te formuleren. Bij veel van de projecten biedt de GMR concrete ondersteuning aan gemeenten, bijvoorbeeld door de inkoop van energie voor gemeenten volledig te begeleiden (zie de reactie bij deze opgave aan Nijmegen).
Zienswijze Nijmegen De inhoudelijke reactie van de gemeenteraad van Nijmegen is voor een belangrijk deel een bevestiging dat met de voorliggende regionale agenda de juiste weg is ingeslagen. Op een aantal onderdelen binnen de vijf opgaven plaatst de gemeenteraad opmerkingen en kanttekeningen. Deze zijn hieronder samengevat. - Circulaire regio De agenda kent een hoog abstractieniveau; graag wordt gezien dat er een concretiseringsslag wordt gemaakt in de te behalen doelen. Een gescheiden uitwerking van proces en inhoud kan hierbij helpend zijn. Aandacht wordt gevraagd voor het gegeven dat kleinere gemeenten weinig capaciteit hebben om in te zetten op circulaire economie. Gevraagd wordt om aandacht voor ondersteuning om deze gemeenten te enthousiasmeren. Het programma Conceptueel en Circulair Bouwen (CCB) is mede afhankelijk van de middelen uit de Regio Deal Gezonde groene groei. Een scenario waarin deze gelden niet of in mindere mate worden toegekend, wordt gemist. Gepleit wordt een minimumvariant in beeld te brengen.	In reactie op de in de zienswijze genoemde inhoudelijke aandachtspunten reageren wij per opgave als volgt: - Circulaire regio We merken op dat doelen die in de agenda zijn opgenomen geen door de GMR ontwikkelde doelen zijn. Dit zijn op landelijk of Europees niveau geformuleerde doelen. Op enkele onderdelen heeft de GMR geprobeerd om tot concretisering te komen, bijvoorbeeld met behulp van de Circulaire Impactladder voor de nieuwbouwwoningen. Dat bleek effectief te zijn. Wat het betekent om klimaatbestendig te zijn als regio, hebben we niet exact gedefinieerd. Dit komt mede omdat we niet precies weten hoe de gevolgen van klimaatverandering zich in de toekomst gaan manifesteren. De uitdagingen zijn divers op dit thema: we moeten klimaatbewust bouwen, onze leef- en werkomgeving moet extreme regenval, hitte en droogte aankunnen, etc. Een klimaatbestendige regio is zich zeer bewust van de risico's die klimaatverandering met zich meebrengen en weet daar goed op in te spelen door o.a. kennis en ervaring onderling uit te wisselen met diverse partners en proefprojecten uit voeren. Wat betreft het programma CCB vraagt de gemeente om biobased bouwen te stimuleren en samen te werken met projecten als VIA-T. We onderschrijven deze verzoeken.

Zienswijze	Reactie
	De suggestie wordt gedaan om expliciet aandacht te geven aan het ondersteunen van kleinere gemeenten bij duurzaam inkopen. We erkennen dat er uitdagingen liggen op dit thema en schenken hier de komende jaren expliciet aandacht aan. Tot slot wordt gevraagd een minimumvariant uit te werken voor het scenario dat de programmalijn Conceptueel en Circulair Bouwen (CCB) met een lagere Regio Deal-subsidie moet gaan werken. We merken op dat we nog in 2024 weten met welk subsidiebedrag we van doen hebben. Mocht dit lager uitvallen dan verwacht, dan verlagen we het projectbudget en passen het programma aan. We doen geen investeringen die het projectbudget te boven gaan.
- Productieve regio Van mening dat er te weinig aandacht is voor de clusters health, hightech en energy. Gepleit wordt voor het opnemen van een tekst in de regionale agenda over het economisch belang van deze clusters en de beschikbaarheid van ruimte, bereikbaarheid en personeel zijn van essentieel belang. Gepleit wordt, naast het accent op herstructurering en intensivering van bestaande bedrijventerreinen in het op te stellen RPW, nieuwe (schuif)ruimte te creëren die nodig is voor de ambities van doorgroei van campussen en circulaire economie. Bij het speerpunt slimmere en schonere logistiek wordt de aandacht en het belang van watergebonden bedrijvigheid en havens gemist.	- Productieve regio In het RPW waar het bestuurlijk platform nu aan werkt, maken we een flinke kwalitatieve slag ten opzichte van het vorige RPW, waar het vooral ging over nieuwe ontwikkelingen op de juiste plek. Toekomstige uitbreidingen van werklocaties kunnen en willen we niet meer automatisch in uitleg-gebieden laten landen. Herstructurering, verdichting en verduurzaming van bestaande terreinen, door middel van sloop en nieuwbouw, is het nieuwe uitgangspunt in het RPW. Een ingewikkelde, kostbare en langjarige opgave waarvoor samenwerking tussen gemeenten, bedrijven, provincie en het Rijk nodig is. Hierbij zetten we vooral in op ruimte voor bestaande (regionaal gevestigde) mkb-bedrijven en ruimte voor bedrijven in de topsectoren health, hightech en energy. We stimuleren de ontwikkeling naar een circulaire economie en we nemen de ruimtevraag hiervoor mee in de regionale afspraken. Dit doen we in nauwe samenspraak met de opgave Circulaire regio.

Zienswijze	Reactie
	Campussen zijn in het nieuwe RPW een apart onderdeel van de werk-locaties, juist om het regionale belang te benadrukken. Ruimte voor campussen is cruciaal voor de verdere groei van het innovatie ecosysteem (fysiek op de campus zelf en in de regiogemeenten in de nabijheid van de campussen). Met de opgave Verbonden regio onderzoeken we waar, voor wat betreft mobiliteit, kansen en knelpunten ontstaan. De Uitgangspuntennotitie RPW ligt op dit moment bij de gemeenten voor een zienswijze. Uw reactie past in dat proces. Inhoudelijk gezien, zien wij uw reactie als steun voor de lijn die in de Uitgangspuntennotitie gekozen is. Daarbij ligt de focus op het beter benutten van bestaande locaties, maar dit sluit nieuwe uitleg niet uit. In de regionale agenda zijn alleen speerpunten opgenomen waarbij wij als GMR een actieve rol spelen. Het belang van de clusters voor onze economie is evident. Voor deze clusters ligt de regie bij TEB. Op pagina 17 zijn twee alinea's gewijd aan de topsectoren. TEB sluit aan bij het bestuur-lijk platform Productieve regio en burgemeester Hieltjes sluit vanuit de GMR aan bij de Board. Hiermee houden we elkaar goed op de hoogte van wat er speelt en kunnen we, waar nodig, verbindingen leggen. Campussen zijn een nieuw onderdeel in het RPW, naast bedrijventerreinen, kantoorlocaties en detailhandel. Daarmee is de beschikbaarheid van ruimte voor de campussen geborgd. Wij herkennen het belang van een goede bereikbaarheid en voldoende gekwalificeerd personeel voor de doorontwikkeling van de clusters. Samen met de Verbonden regio rekenen wij de effecten van de keuzes in het RPW door. In het NOVEX-traject is de OV- en fietsbereikbaarheid van campussen expliciet ingebracht. In het HCA ligt de focus op de clusters health, hightech en energy. De regie over de uitvoering van het HCA ligt bij TEB.

Zienswijze	Reactie
	Logistiek: de genoemde (ondersteunende) voorzieningen zoals hubs, laadinfrastructuur en/of truckparkings vallen onder de scope van het speerpunt Verslimmen en Verschonen van Logistiek. Voor watergebonden bedrijvigheid worden afspraken gemaakt in het nieuwe RPW. Voor de (binnen)havens in onze regio wordt regionaal gewerkt aan een gezamenlijke havenstrategie. Wij scherpen de tekst hierover in de regionale agenda aan.
- Verbonden regio Opgemerkt wordt dat een concrete kwantitatieve taakstelling voor het beheersen van autogebruik en autobezit wordt gemist. Gepleit voor maximaal een nulgroei, waarbij het streven van Nijmegen is een absolute afname van autogebruik en autobezit. Hierbij past de opmerking om het streven om het oplossen van capaciteits-knelpunten voor auto los te laten. Omliggende gemeenten van Arnhem en Nijmegen moeten worden gestimuleerd om ten hoogste de nulgroei aan te houden, hoewel wordt erkent dat zij een andere mobiliteitsbehoefte kennen.	- Verbonden regio Wij zijn geen voorstander om concrete kwantitatieve taakstellingen op te nemen in onze regionale agenda. De GMR heeft niet de positie en de verantwoordelijkheid om hierop afgerekend te worden. Wij nemen wel in de regionale agenda een zinsnede op waarin we aangeven ernaar te streven om het autobezit en autogebruik te verminderen en dat dit verder wordt uitgewerkt (geconcretiseerd) in het nog vast te stellen Regionale Mobiliteitsprogramma (RMP). Daarnaast pleit u voor een duidelijker onderscheid naar de mobiliteitsbehoefte en -opgaven tussen enerzijds de steden Arnhem en Nijmegen en anderzijds de regiogemeenten. Dit delen wij en bespreken wij in de verdere uitwerking van de regionale agenda met de gemeenten. In het bestuurlijk platform is specifiek ingegaan op het oplossen/verbeteren van capaciteitsknelpunten voor álle modaliteiten. De voorliggende tekst is het resultaat van dit gesprek. Wel zijn wij terughoudend om te pleiten voor steeds nieuwe fysieke infra voor de auto.

Zienswijze	Reactie
- Groene groeiregio Gewezen op een onjuiste vermelding van het aantal te realiseren woningen in de regionale agenda. En het aantal vermeldde versnellingslocaties is niet correct: 22 in plaats van 17. De passage over de gebiedsprogramma's (pagina 12) vraag om verduidelijking c.q. aanvulling. Een concreet tekstvoorstel is bijgevoegd. De opmerking dat in de overleggen met de NOVEX-partners de benodigde financiële bijdragen worden geagendeerd, is te beperkt. Het aanpassen van wet- en regelgeving en leveren van menskracht of kennis vraagt eveneens om agendering.	- Groene groeiregio U geeft aan dat de woningbouwopgave in de regionale agenda in de periode 2025-2030 niet 26.500 moet zijn maar 21.300, waarbij u rekening houdt met de toevoegingen in 2022, 2023 en verwachte toevoeging in 2024. We passen de regionale agenda op dit punt aan en nemen de woningbouwaantallen zo actueel en scherp mogelijk op. Ook wordt het juiste aantal versnellingslocaties in de regionale agenda vermeld. U doet daarnaast een suggestie voor de beschrijving van de gebiedsprogramma's en geeft daarbij een onzes inziens treffende definitie (bovenlokale maatregelen waarvoor samenwerking of afstemming nodig is). We vullen de regionale agenda met uw suggestie aan. Ook voegen we toe dat er in NOVEX verband aanpassing van wetgeving of leertrajecten kunnen worden geagendeerd, iets wat we overigens al in de praktijk doen.
Opname onderzoek naar kernenergie De gemeenteraad van *Duiven* wil in de regionale agenda een onderzoek opgenomen zien naar het opwekken van kernenergie (Small Modular Reactor).	De gemeente Duiven wenst ruimte in de regionale agenda voor onderzoek naar het opwekken van kernenergie met behulp van een Small Modular Reactor (SMR) op bedrijventerrein Innofase. Deze wens is niet eerder ingebracht of besproken in het bestuurlijk platform Circulaire regio en daarom niet opgenomen in de regionale agenda. Kosten van een dergelijk onderzoek zijn niet begroot. We adviseren de gemeente deze wens bespreekbaar te maken in het bestuurlijk platform Circulaire regio.
Human Capital Agenda (HCA) De gemeenteraad van Overbetuwe is van mening dat de HCA en de bijdrage die vanuit de GMR wordt gedaan aan TEB, meer aandacht verdient in de agenda en begroting. Zij is daarnaast van mening dat alvorens van start gegaan kan worden	Bij het afsluiten van het HCA is de afspraak gemaakt dat de regie op uitvoering ligt bij TEB. Vanuit de regio wordt jaarlijks een financiële bijdrage geleverd. Dit gebeurt natuurlijk niet zonder meer. In een brief van het bestuurlijk platform Productieve regio aan TEB is voor de financiering van het HCA voor 2025 en 2026 de volgende voorwaarde meegegeven: "*Wij*

Zienswijze	Reactie
met de uitvoering van de activiteiten van de HCA er een sluitende begroting moet liggen, waarbij een evenwichtige bijdrage vanuit de triple helix gegarandeerd is.	*vinden een triple helixbijdrage van groot belang; een goed werkende arbeidsmarkt is niet alleen een taak voor de overheid maar een rol van bedrijven en kennisinstellingen is hierbij essentieel. De bijdrage van de triple helix moet dan ook in balans zijn. In het Plan van Aanpak is financiering van de triple helix als doelstelling opgenomen. De bijdrage van de triple helix is daarmee nog steeds zacht. Wij vragen van u uiterlijk 12 juli 2024 een voorstel waarin over de bijdragen van de triple helix bindende afspraken zijn gemaakt met bedrijven en kennisinstellingen. Bij het uitblijven van deze bijdragen gaan wij graag met u het gesprek aan over hoe nu verder in de samenwerking binnen het Human Capital Akkoord".* Uw reactie sluit aan bij wat het bestuurlijk platform aangeeft belangrijk te vinden. TEB werkt op dit moment aan een voorstel; wij houden vinger aan de pols.
Diversiteit en inclusie De gemeente Arnhem vraag aandacht voor diversiteit en inclusie en ziet dit graag terug in de jaarlijkse plannen.	Inderdaad kent de GMR een beleidskader dat (mede) op voorspraak van de gemeente Arnhem is vastgesteld. Echter op de schaal en omvang van onze activiteiten is het een uitdaging met diversiteit, inclusie en gelijkwaardigheid impact te maken. Dit neemt niet weg dat we dit beleid zeker meewegen in ons handelen.
Voorbereiding regionale agenda De gemeenteraad van Renkum merkt op dat er belangrijke verschillen waren tussen de regionale opgaven voor wat betreft de inhoudelijke voorbereiding van de regionale agenda en in het verlengde daarvan de aansturing van de opgaven. Renkum pleit voor een meer gelijksoortige aanpak.	We sluiten niet uit dat elke opgave, getrokken door een bestuurlijk opdrachtgever en daarbij ondersteund door de opgavemanager en ambtelijk opdrachtgever, een eigen, passende aanpak heeft gekozen om de regionale agenda op te laden; zowel ambtelijk als bestuurlijk. Een eigen aanpak past bij het unieke karakter van onze opgaven. Wij doen de suggestie om deze constatering te bespreken binnen de gremia van de opgaven.

BIJLAGE: Overzicht zienswijze gemeenten over indexering

		Gewicht Totaal 32*	Indexatie GMR	Indexatie TEB (afwijkende standpunten)	Voornemen inschrijven Niet in iedere zienswijze expliciet benoemd **	Bijzonderheden
1	Gemeente Arnhem	4	3,5%	3,5%	Ja	
2	Gemeente Berg en Dal	2	BRN	Start subsidiëring per 1/7/2024		
3	Gemeente Beuningen	2	BRN			
4	Gemeente Doesburg	1	Geen inhoudelijke zienswijze			
5	Gemeente Druten	1	BRN		Ja	
6	Gemeente Duiven	2	BRN			
7	Gemeente Heumen	1	BRN			
8	Gemeente Lingewaard	2	4,18% (MEV-norm)		Ja	
9	Gemeente Mook en Middelaar	1	BRN		2 en overwegen nog 2	
10	Gemeente Nijmegen	4	BRN			
11	Gemeente Overbetuwe	2	4,18%	Nee, pas te overwegen in nieuwe vijfjarige agenda TEB		
12	Gemeente Renkum	2	4,18%	n.v.t.	Ja	
13	Gemeente Rheden	2	4,18%			Intekenen voor 4 jaar ongewenst
14	Gemeente Rozendaal	1	3,5%			Intekenen voor 2 jaar
15	Gemeente Westervoort	1	Geen indexatie	n.v.t.		
16	Gemeente Wijchen	2	BRN			
17	Gemeente Zevenaar	2	BRN			

*meerderheid van de stemmen (17) moet de meerderheid van de inwoners vertegenwoordigen (art. 8 lid 4 GR)

** zie vergadering algemeen bestuur van 4 juli 2024 in Groesbeek.